

Младен Бајаџић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА У ВРТЛОГУ РАДИКАЛНОГ ИСЛАМИСТИЧКОГ ФАНАТИЗМА, ЕКСТРЕМНОГ ВЕХАБИЗМА И ТЕРОРИЗМА*

Сажетак

Две деценије међународних напора да се Босна и Херцеговина сврста у модерне државе на европској политичкој, економској и безбедносној карти нису уродиле плодом, јер се овај део Балкана и даље може с правом назвати „буре барута“ за крхке и тешко одрживе мирне међунационалне и међуверске односе. Појава и јачање екстремних политизованих интерпретација Ислама, радикалног (пан)исламског фундаментализма, развој екстремних вехабијских заједница и терористичких структура у БиХ, указују да она постаје кључни извор и генератор глобалног верског тероризма који је најтежа претња регионалној и европској безбедности тренутно и у будућности. У овом раду се настоји дати историјски, политички и безбедносни приказ развоја исламског фундаментализма, екстремног вехабизма и тероризма на просторима БиХ, утемељеног на политичкој и безбедносној анализи корена тероризма на овом простору, који сежу не само у ратни период (1992-1995) у БиХ, већ и много пре, када су у БиХ дошли и почели активно деловати први припадници „Муслиманске браће“, Ал Каиде, муџахедински ветерани из Авганистана и осталих терористичких организација и мрежа.

Кључне речи: *Босна и Херцеговина, радикални (пан)исламски фундаментализам, вехабизам, тероризам, политичко насиље*

* Рад је резултат истраживања на пројекту: „Управљање полицијском организацијом у спречавању и сузбијању претњи безбедности у Републици Србији“, који финансира и реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду, циклус научних истраживања 2015-2019. година.

Целовито сагледавање појаве и развоја и јачања панисламског фундаментализма, екстремног вехабизма и тероризма на простору БиХ, Балкана и ширег европског простора, захтева указивање на феномен својеврсне глобализације религијског тероризма, као и на историјска дешавања на простору садашње БиХ и бивше СФРЈ током последње деценије XX и почетком XXI века. Као што знамо, распаду бивше СФРЈ претходили су деценијски нагомилани проблеми који су се огледали у готово константној, политичкој, друштвеној, економској и безбедносној кризи која је уследила крајем хладног рата. Многи истраживачи стоје на становишту да је СФРЈ разбијена споља, отвореним и тајним политичким, економским и војним притисцима, пре свега западних сила.¹⁾ Западне земље су прво изазвале економску кризу, која је, под разним политичким и другим притисцима прерасла у политичку кризу, коначно и распад Југославије. Резултат те кризе је било прво отцепљење Словеније (1991) и Хрватске (1991) уз избијање грађанског рата, даље продубљавање етничких (и верских) сукоба на простору јужне српске покрајине Косова и Метохије, као и заоштравање вековно сложених односа између три доминантне етничке заједнице у БиХ – Хрвата, Муслимана (Бошњака) и Срба, који ће експлодирати почетком 1992. године у крвави етнички и верски сукоб.

Распад бивше СФРЈ посебно је продубио политичку кризу у БиХ. Током распада Југославије у БиХ су се појавили ирационални политички програми који се нису могли остварити мирним путем, посебно стварање исламске државе у Бих на принципима шеријатског права, „Исламске декларације“ Алије Изетбеговића²⁾ и програму Странке демократске акције (СДА), чије су језгро чинили најрадикалнији исламисти.³⁾

Процес урушавања БиХ и почетак рата текао је у више фаза. Прво су представници муслиманског и хрватског народа, политички организовани у националне политичке странке СДА и ХДЗ, прегласавањем српских посланика из редова СДС у Скупштини СР БиХ 15.10.1991. године изгласали *Акт о реафирмацији суверености Републике Босне и Херцеговине*. Овај чин је директно довео до националних и верских сукоба у БиХ, који су довели и до етничког

1) Видети: Смиља Аврамов, *Постхеројски рат Запада против Југославије*, Ветерник, ЛДИ, 1997; Живорад Ковачевић, *Америка и распад Југославије*, Филип Вишњић и ФПН, Београд, 2007.

2) Алија Изетбеговић, *Исламска декларација - Један програм исламизације муслимана и муслиманских народа*, Сарајево, 1970.

3) Слободан Радуљ, *Терористичка мрежа у Босни и Херцеговини*, Наука и друштво, Београд, 2007, стр 50.

и верског рата. У настојању да БиХ устроји као шеријатско друштво, како је замислио „Исламској декларацији“, Изетбеговић је почетком 1990-тих година, још пре почетка рата, успео код својих покровитеља из исламских земаља, где је исламистичка идеологија надвладала секуларна друштва, добити политичку подршку и конкретне видове помоћи (прилив значајних финансијских средстава и верских исламских ратника – муџахедина).⁴⁾ Била је то подршка плану стварања новог *калифата* на простору Европе. Сама „Исламска декларација“ је јединствен верско-политички памфлет/програм, у који је Алија Изетбеговић уградио филозофске и политичке ставове познатих исламских мислилаца, (пре свега *Muhameda Qutba* изложених у делу „Дилеме око Ислама“) као и ставове тадашње политичке емиграције босанских муслимана (Теуфик Велагић, Смаил Балић и др.). У коначној верзији „Исламска декларација“ је у жижу јавности дошла тек 1990. године путем Мале муслиманске библиотеке, јер је њена прва верзија из 70-их година прошла доста незапажено.⁵⁾ Декларација чини манифест политичког програма СДА и њених лидера, који су настојали реализовати њене програмске циљеве и коначно увести шеријатско право и створити калифат у БиХ. Рат у БиХ је почео убрзо после референдума за независност од 29.02. до 01.03.1992. године, на који је изашло нешто мање од 70% грађана БиХ, а Срби су скоро потпуно бојкотовали независност БиХ и њено отцепљење из Југославије. Једини покушај да се у БиХ избегне крвопролиће био је Кутиљеров мировни план, али га је 28.03.1992. године одбио самозвани председник БиХ Алија Изетбеговић.

Дубока друштвена, политичка и безбедносна криза у БиХ непосредно после њеног признања као самосталне државе, поговала је не само избијању етничког и верског рата, већ и јављању првих тајних структура глобалних терористичких мрежа, које су деловале на идеолошким темељима екстремног панисламског фундаментализма. Да би остварио сан о БиХ као исламској републици, Изетбеговић је и пре рата обезбедио долазак исламских ратника-муџахедина у БиХ из исламских земаља. То су били уверени

4) Муџахедин је множина именице муџахид што дословно значи „борац“, неко ко се ангажовао у џихаду, или „борби“, али се често преводи као „свети ратник“. У XX веку израз „муџахедин“ је постао популаран у медијима за описивање наоружаних бораца који подржавају исламистичке идеологије. Арапске речи обично имају корен од три слова. Корен речи муџахедин је Ц-Х-Д што значи „напор“. Ово је исти корен као корен речи џихад, што значи „борба“. Муџахид је, стога, оригинално неко ко се бори или напреже. Овај израз је чак и у арапском преузео значења која су специфично религиозна, или специфично војна, или обоје.

5) Више у: Цевад Галијашевић, *Ера тероризма у БиХ*, Филип Вишњић, Београд, 2007, стр. 37.

фундаменталисти, фанатични терористи са ратним искуством из Авганистана, Блиског и Средњег Истока. Од тада до данас БиХ је постала станица најекстремнијих исламистичких терористичких организација и појединаца, који представљају претњу по безбедност БиХ, Балкана и целе Европе.

ИДЕОЛОШКО-ПОЛИТИЧКИХ И РЕЛИГИЈСКИ ТЕМЕЉИ РАЗВОЈА ЕКСТРЕМНОГ ИСЛАМСКОГ ФУНДАМЕНТАЛИЗАМА И ТЕРОРИЗМА У БИХ

Иако најмлађи међу светским монотеистичким религијама, Ислам је друга религија у свету по броју следбеника, а прва по брзини ширења. Данас се при помену појма “ислам“ не мисли само на земље које се протежу од северне Африке до југоисточне Азије, већ и на друге мањинске заједнице муслимана широм света. Многа савремена дешавања у свету управо су везана за Ислам и као религију и као идеологију, који, у односу на друге религије, има потпуно другачије погледе на даљи развој цивилизације. Он представља једну од најутицајнијих симболичких и идеолошких сила мултиполарног света.⁶⁾

Злоупотреба Ислама и верског идентитета његових следбеника у минулим епохама доводила је до најкрвавијих ратова и погрома многих народа. У позадини те злоупотребе увек је био исти узрок – интерес, и то најчешће интерес државе.⁷⁾ За остваривање својих циљева исламске земље користе религију као основ групног идентитета. У прилог планске исламизације БиХ говори и изјава Реис ул улеме Мустафе ефендије Церића од 29. 09. 1994. године у листу “Љилан“, који каже да је „процес прочишћавања и организовања Муслимана од Масрика до Магриба (од истока до запада) започео и да га је “тешко зауставити и да ће трајати следећих 50-100 година“.⁸⁾ Однос муслиманске заједнице према Исламу у БиХ доживео је брзу трансформацију из традиционалног, цивилизованог, европског поимања вере као категорије индивидуалног односа према Богу, себи, другом човеку и заједници, у категорију

6) Дарко Трифуновић, Горан Стојаковић, Миленко Врачар, *Тероризам и Вехабизам*, Филип Вишњић, Београд, 2011, стр. 36.

7) Исто, стр. 37.

8) Цевад Галијашевић, *Ера тероризма у БиХ*, Филип Вишњић, Београд, 2007, стр. 89.

доминантне групне свести и егзелтације, којој ни “пирамиде нису довољне за дефинисање субјективитета“.⁹⁾

Корени исламског препорода и радикализације исламске религије у БиХ, тиме и у Европи, налазе се у поменутој „Исламској декларацији“ чији је аутор бивши лидер босанских муслимана Алија Изетбеговић. Следећи упуте из овог документа, муслимански народ у БиХ је сам себи донео, како ће се касније испоставити, огромне невоље. Тиме су се код босанских муслимана створиле идеолошко-политичке и друге основе за генерисање мржње према свему неисламском, а мржња и спремност усађени у главе следбеника ове радикалне политике су били иницијатори за будућа злодела и према немуслиманима и делу сопственог народа који не следи активну исламизацију.

Реализација исламистичких идеја на простору БиХ је иницирана и потпомогнута од великог броја исламских земаља. Најзначајнију улогу имале су Иран, Саудијска Арабија, Сирија, Јордан и друге исламске земље. Примера ради, присуство иранских обавештајаца датира још од 1979. године и доласка ајатолаха Хомеинија на власт. Иранци су заслужни за стварање СДА и доласак Алије Изетбеговића на власт. Они стоје иза његовог ратног програма, а делују и данас преко параобавештајних органа СДА и паракултурних и параксуманитарних организација. Иранска обавештајна инвазија на БиХ управо је била заснована на принципима “Исламске декларације“, док су, с друге стране, муслимански младићи из БиХ похађали тајно верску и војну обуку у Техерану, која је коначно постала искључиво терористичка. Ирански обавештајци су врбовали у БиХ људе за терористичке акције широм Европе и света, пошто су им била потребна “европска лица“. Иако је Дејтонско-париским споразумом било предвиђено да власт Алије Изетбеговића прекине контакте с иранским екстремистичким центрима, то се није десило. Политику Алије Изетбеговића наставио је његов син Бакир који гаји блиске односе са Сејдијем Мухамедом Хусеинијем, министром културе Ирана.¹⁰⁾ По западним изворима у БиХ данас делује 630 екстремистичких иранских обавештајаца, а по домаћим 350. У оба случаја реч је о далеко већем броју тих људи који користе и БиХ и пасоше других земаља.¹¹⁾ Муслиманске државе су биле и главни финансијери куповине оружја, а за те везе и послове

9) Исто, стр. 5.

10) Leslie S. Lebl, *Islamism and Security in Bosnia and Herzegovina*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, 2014, p. 7.

11) Вечерње новости, Београд, 29.10. 2013, стр 27.

Алија Изетбеговић је делегирао најповерљивије људе: Омера Бехмена, Хасана Ченгића, Хариса Силајџића и Алију Делимуштафића. Изетбеговић је повремено ишао и у посете исламским државама да лично тражи новац. На саудијском радију у априлу 1993. помињао је 17 милиона долара добијених у акцији прикупљања, као и 20 милиона које ће ускоро добити за наоружање Армије БиХ. И разне турске фондације су од почетка рата финансирале Изетбеговићев ратни програм формирања муслиманске државе у БиХ.¹²⁾

Из ових и других разлога у БиХ је изражена снажна мотивисаност значајних делова муслиманске заједнице за вршење терористичких активности. Једна од погодности овом феномену је и географски фактор - мали простор који се налази на раскрсници Истока и Запада. Вишевековна идеолошко-политичка и етничка подељеност и сукобљеност две највеће етничке групе у БиХ – Срба и Муслимана, допринела је да се у БиХ различито посматрају и тумаче појаве ако што је тероризам, посебно онај генерисан исламистичко-фундаменталистичком идеологијом која је најприсутнија у БиХ. Политичку, безбедносну и другу немоћ дејтонске БиХ успешно користе инструисани исламски верски фанатисти, пре свега организовани у вехабијске покрете/заједнице, који уживају евидентну наклоност политичких структура Федерације БиХ, где су муслимани у већини. БиХ је угрожена и од тзв. терориста „спавача“, потенцијалних терориста који притајено живе и раде у БиХ и чекају погодан тренутак или наређење да крену у убилачке нападе. Опасност представљају и појединци из редова домаћих муслимана из БиХ регрутовани и обучени за вршење терористичких аката. Инспирацију босанским муслиманима за терористичко деловање дао је и позив Бин Ладена 1998. године: „Убијање Американаца и њихових савезника цивила и војника дужност је сваког муслимана који то може да учини у ма којој земљи у којој је то могуће учинити.“¹³⁾ Коначно, и учешће припадника оружаних снага БиХ у мировним мисијама у Авганистану и Ираку терористичке групе могу да искористе као разлог за терористичке нападе у БиХ, пре свега на простору Републике Српске.

12) З. Петровић, *Ал-Каида*, Евро, Београд, 2002, стр. 159.

13) Мирослав Лазански, *Бин Ладен против Америке*, Књига комерц, Београд, 2001, стр. 171.

РАЗВОЈ ТЕРОРИСТИЧКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ, ОРГАНИЗАЦИОНИХ МРЕЖА И АКТИВНОСТИ АЛ КАИДЕ И ДРУГИХ ИСЛАМИСТИЧКИХ ТЕРОРИСТИЧКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА У БИХ

Зачеци исламистичке радикалне идеолошке мисли у БиХ могу се повезати са настанком “Исламске декларације“ али је, према мишљењу немачког публицисте Јиргена Елсисера, аутора књиге “Како је цихад стигао у Европу“, цихад дошао у БиХ и у Европу током грађанског рата 1992-1995. године, када је Алија Изетбеговић уз помоћ Осаме бин Ладена унајмио између 5.000 и 10.000 муџахедина из северне Африке и са Блиског Истока и уз њихову помоћ се борио против Срба у БиХ. И Осам бин Ладен је упознао Алију Изетбеговића кроз “Исламску декларацију“, тако да није случајно што је већ почетком грађанског рата у БиХ долазио у посете “вођи исламске револуције на Балкану“. ¹⁴⁾ Тек крајем 2001. године откривен је први доказ боравка Бин Ладена у БиХ, захваљујући дописнику немачког недељника “Шпигел“ Ренате Флотау, која је открила да је 1993/4. године у Сарајеву у два наврата видела бин Ладена и са њим разговарала, од њега чак добила визит-карту, и да јој се тада није учинио превише занимљивим. ¹⁵⁾

Рат у БиХ се показао као пожељна дестинација за свете исламске ратнике. Одмах почетком рата добровољци из Авганистана и других блискоисточних земаља почињу да долазе у БиХ, најчешће уз помоћ наводних хуманитарних организација. ¹⁶⁾ При-

14) Lebl, Leslie S., *Islamism and Security in Bosnia and Herzegovina*, op. cit., p. 24.

15) Владо Азиновић, *Увод у студије тероризма*, Факултет политичких наука, Сарајево, 2012, стр. 40.

16) Тајне везе муслиманских лидера СДА и тајно наоружавање муслимана пре 1992. године и током рата у БиХ са познатим терористичким организацијама у свету, које су шириле екстремне панисламске идеје, делујући на простору Европе, Балкана и БиХ много пре генерисања кризе на просторима бивше СФРЈ, нису тајна захваљујући мноштву докумената на бази шврстих материјалних доказа говоре о томе. Тајне канале њихове сарадње чиниле су многобројне тзв. хуманитарне организације: *Al-Haramain Islamic Foundation* (Arabic: *Mu'assasat Al-Haramayn Al-Khayriyya*, *Extremist Connections: Al-Gama'at Al-Islamiyya*), *Human Appeal International – Hai* (Arabic: *Hay'at Al-A'mal Al-Khayriyya*, *Extremist Connections: Hamas*), *Human Concern International – Hci* (*Extremist Connections: Al-Gama'at Al-Islamiyya*, *Algerian Groups*), *Human Relief International – Hri* (*Extremist Connections: Possibly Hamas, Algerian Militants, Al-Gama'at Al-Islamiyya*), *International Humanitaire Hilfsorganization – Ihh* (*Extremist Connections: Iran Algerian Groups*), *International Islamic Relief Organization – Iiro* (Arabic: *Hay'at Al-Ighatha Al-Islamiyya Al-'Alamiyya*, *Extremist Connections: Hamas, Algerians, Al-Gama'at Al-Islamiyya*), *Islamic Relief Agency – Isra* (*Extremist Connections: Sudan*), *Kuwait Joint Relief Committee – Kjrc* (*Extremist Connections: Possibly Hamas, Algerians, Al-Gama'at Al-Islamiyya*), *Lajnat Al-Birr Al-Islamiyya – Lbi* (*Extremist Connections: Afghan Veterans*), *Maktab Al-Khidamat – Mak* (*Extremist Connections: Algerian Groups, Afghan Veterans, Ramzi Yousef, Usama Bin Ladin, And Possibly Hizballah, And Al-Gama'at Al-Islam*), *Muwafaq Foundation* (Arabic:

дошли алахови борци су имали идеалан полигон за учвршћивање својих структура и осмишљање стратегија за наставак терористичког деловања у БиХ, Европи и Сједињеним Државама. Доласком исламиста и муџахедина из муслиманских и западноевропских земаља 1992/93. године у БиХ ради учешћа у џихаду против наводне српске агресије (радило се о унутрашњем оружаном сукобу између конститутивних народа - српског, муслиманског и хрватског), дефинитивно је пренет џихад из централне Азије (Авганистан и Кашмир), са Блиског истока (Израел и Палестина) и Магреба (Алжир) у југоисточно предворје западне Европе. Из многима непознатих разлога, западне хришћанске земље нису могле или нису хтеле да уоче ову радикалну геополитичку промену, будући да су вишеструко, надамо се несвесно, учествовале у ширењу џихада у Босни све до 1995. године, тј. до окончања рата. Муџахедини су починили монструозне злочине над Србима и Хрватима и у великој мери реисламизовали локалне муслимане, међу којима су регрутовали велики број будућих терориста. Убијање ухваћених “неверника”/Срба одсецањем главе – што су починили у више наврата Бин Ладенови терористи у БиХ¹⁷⁾, није озбиљно схваћен у свету као

Al-Muwafaq, Extremist Connections: Al-Gama'at Al-Islamiyya , Qatar Charitable Society/Committee, Red Crescent, Iran (Arabic Name: Helal Ahmar, Extremist Connections: Possibly Hamas, Algerians), Saudi High Commission, Third World Relief Agency – Twra (Extremist Connections: Al-Gama'at Al-Islamiyya), etc.; 1996 CIA Report on NGOs With Terror Links, Internet 02/05/2015, http://en.wikisource.org/wiki/CIA_Report_on_NGOs_With_Terror_Links, Intelligence and Terrorism Information Center, May 30, 2010, 130-10 E, Portrait of IHHadditional information1, Col.(Ret.)Jonathan FigheI, Internet 02/05/2015, http://israel-forum.ch/gallery/1/406-Hintergrund_Portrait%20der%20IHH.pdf, Deliso, Christopher, *The Coming Balkan Caliphate: The Threat of Radical Islam to Europe and the West*, Praeger Security International, Westport, Connecticut, London, 2007, p. 7; Richard Labeviere, Dollars for Terror: The US and Islam, New York: Alogora Publishing, 2000, p. 73; US Congress Senate, Committee on the Judiciary, Subcommittee on Terrorism, Technology and Homeland Security, Terrorist Recruitment and Infiltration in the United States: Prisons and Military as an Operational Base, 108th Congress, 1st Session, October 2003, Internet 12/02/2008, http://judiciary.senate.gov/testimony.cfm?id=960&wit_id=2719 Captain Patrick D. Buckley and Colonel Michael J. Meese, The Financial Front in the Global War on York 10996, 2001; Evan F. Kohlmann, Al-Qaida's Jihad in Europe: The Afghan-Bosnian Network, New York: Berg Publisher, 2004, pp. 35-48, etc; За допремање оружја, новца и људи у периоду љето 1992 - пролеће 1993. године коришћен је хуманитарни коридор од Зареба, преко Сплита до Травника. С оружјем, у БиХ су стизали и људи. Још у новембру 1992. објављени су извештаји да је 50 бораца из либанског Хезболаха отишло у Босну како би наоружали и обучили босанске, муслиманске борце. Кад су у септембру 1992. хрватске власти, на директан захтев америчке владе, зауставиле иранску испоруку 4.000 пушака и милион метака, у авиону су затекли и 40 припадника Иранске револуционарне гарде; видети: Есад Хећимовић, *Гариби муџахедини у БиХ 1992-1999*, Дан Граф Seemo, Београд, 2009.

- 17) Ритуална убиства и одсецања глава заробљеницима показале сличност са методима многих терористичких организација у свету. Одсецања глава тројци заробљеника на Црном врху код Теслића, убрзо ће постати пракса и у целој БиХ и у другим државама које постају угрожене од тероризма. Да се ради о истој школи и начину деловања убрзо показује терористичка организација ГИА, која је одрубила главе седморици редовника у Медеји у маја 1996. године. То је био образац напада на стране хришћане како би

2004. године, када Бин Ладенови терористи, предвођени Абу Мусабом Заркавијем, одрубљују главу “неверницима“ у Ираку¹⁸⁾, или када борци „Исламске државе“ (ISIS/ISIL) у Ираку одсецају главе западњацима.¹⁹⁾

Занимљив је и осврт на начин и пут доласка страних исламских плаћеника у БиХ који даје Али Хамад у књизи “У мрежи зла“, иначе и сам припадник Ал Каиде и један од осуђених за своје деловање у БиХ. Он детаљно описује свој пут у БиХ из Бахреина где је рођен као шиит, који касније прелази у сунитску верску заједницу, као и своје путовање до БиХ преко Беча, Загреба и Сплита до Травника, испланиран, наређен, припремљен и пропраћен од Ал Каиде.²⁰⁾ Други правац доласка муџахедина у БиХ из исламских земаља био је преко аеродрома у Тузли. БиХ је непосредно пре и током рата била окупирана присуством страних обавештајних служби, првенствено из САД, Немачке, Француске и Велике Британије, које су потпуно контролисале и диктирале сва дешавања у БиХ, из чега се закључује да су се и доласци исламских ратника одвијали или уз њихову помоћ, или уз прећутну сагласност. И данас постоји необјашњива фасцинираност Запада наводном борбом за тзв. „мултинационалну, мултикофесионалну и мултикултурну БиХ“, мамац који су сложено „прогутале“ готово све земље света, па се може говорити и о саучесништву многих у имплантацији пан-исламског покрета Ал-Каиде у Европи.²¹⁾

Због порекла исламских ратника и њихових искустава у борби за џихад, подршке и заштите коју су терористи уживали, БиХ је постала 1992. године терористичко жариште за цели регион и шире. Ова чињеница ће се осветити свима у БиХ, јер су почетком 2010. године америчке обавештајне службе откриле да се планира низ напада на годишњицу напада од 11. септембра 2001. године. Потенцијални нападачи су планирали да изврше низ бомбашких напада у подземној железници у Њујорку. Један од ухапшених је

се појачале расне и културне поделе у Алжиру и обезбедили услови за друштвену и политичку револуцију. Видети: Кристифер Хармон, , *Тероризам данас*, Голден маркетинг, Загреб, 2002, стр. 207.

18) М. Мијалковски, *Одговор тероризму*, Факултет цивилне одбрана, Београд, 2005. год., стр. 42.

19) Детаљније: Младен Бајагић, „Исламска држава Ирака и Сирије (ISIS/ISIL) – настанак, развој, идеолошки темељи и циљеви“, *Политика националне безбедности* (Годишњак), Институт за политичке студије, Београд, Година V, Vol. 7, No. 2/2014, стр. 25-54.

20) Упоредити: Али Хамад, *У мрежи зла-Међународни тероризам и Ал Каида*, Глас Српске, 2007.

21) Зоран Петровић, *Ал-Каида*, Евро, Београд, 2002, стр. 160.

био и Адис Медуњанин, амерички држављанин пореклом из БиХ. Признао је да је повезан са Ал Каидом и да је прошао њихову обуку у једном логору у Пакистану.²²⁾ Такође, у децембру 1995. године на војној паради у Зеници, у којој је пред Алијом Изетбеговићем и Расимом Делићем промарширало близу 10.000 војника Армије БиХ, марширао је и одред „Ел-Муџахид“, чији су припадници око глава носили зелене повезе с натписом на арапском „*Цихад је наш пут*“ и узвикивали „*Алаху екбер*“ и „*Цихад*“. Дојам који је оставила војна парада у Зеници био је да видео снимци и фотографије овога догађаја и данас служе као обавезна илустрација ТВ прилога, новинских написа и интернет блогова који указују на „опасност од милитантног ислама која вреба у срцу Европе“.²³⁾ Није уследила ни адекватна реакција међународне заједнице када је Дејтонским мировним уговором у члану III прописано да се зарађене „стране обавежу да се разоружају и да распусте наоружане цивилне групе у року од тридесет дана од преноса власти“. Муслимани у БиХ се нису „захвалили“ страним муџахединима на сарадњи. Напротив, босанске власти су им дале лична документа, пасоше, склоништа и одскачну даску за даље ширење и деловање. Вође „Ал Каиде“ су неразумну подршку западних демократија схватиле као њихову слабост. То су показали не само речима већ и конкретним злочиним - терористичким нападом 11. септембра 2001. године у Њујорку. Тај терористички акт и претња САД коју је упутио непознати „Пети батаљон исламске армије“, иако је *FBI* открио и уништио кампове за обуку исламиста у близини нуклеарне електране „Острво три миље“ нису схваћени озбиљно по америчку безбедност, а радило се о испољеном цихаду на територији САД.²⁴⁾

Након 11. септембра 2001. године Балкан и посебно БиХ се помињу као упориште терориста, њихових логистичких база и место за врбовање нових следбеника. Они главно упориште налазе у чињеници да у БиХ живи преко 40% муслимана и да су у њој током грађанског рата боравили добровољци из исламских земаља и мисионари који су ширили и још увек шире „радикалну ислам-

22) Медуњанин је сврстан на девето место међу десет најопаснијих терориста у свету у 2012. години, на листи коју је сачинио амерички CNN. Амерички суд је потврдио пресуду првостепеног суда да је Медуњанин крив за „планирање употребе оружја за масовно уништење и друге терористичке оптужбе“. Видети: *US House of Representatives, Permanent Select Committee on Intelligence, 54 Attacks in 20 Countries Thwarted By NSA Collection Under FISA Section 702 and PATRIOT Act Section 215* 13 plots in the U.S., 25 in Europe, 11 in Asia, 5 in Africa, 10/05/2015, <http://intelligence.house.gov/sites/intelligence.house.gov/files/documents/50attacks.pdf>.

23) В. Азиновић, *Увод у студије тероризма, оп. cit.*, стр. 79.

24) М. Мијалковски, *Одговор тероризму*, Факултет цивилне одбране, Београд, 2005, стр. 42.

ску идеологију“.²⁵⁾ Амерички стручњак за међународни тероризам Еван Колеман наводи да је БиХ “место рођења Ал Каиде“ и да постоји проблем ако било ко каже да није тако - или лаже или нема појма о чему говори.²⁶⁾

Иначе, директно наређење за вршење терористичких напада екстремни исламисти су добили Декларацијом коју је Светски исламски фронт објавио 23. фебруара 1998. године, што ће у будућности значајно допринети њиховом ангажовању. У Декларацији пише: „*Ову фатву упућујемо свим муслиманима: наређење да се убијају Американци и њихови савезници-цивилни војници за сваког је муслимана обавеза коју може испунити у било којој земљи и где год је то могуће. С божјом помоћи, тражимо од свих муслимана који имају веру у Њега и желе бити награђени да се повинују овој наредби од Бога и Американце убијају, а њихов новац пљачкају у сваком тренутку и на сваком месту*“.²⁷⁾ Што се тиче БиХ, током рата је постојала значајна политичка подршка Изетбеговићеве власти из Сарајева и Армије БиХ светим исламским ратницима. По доласку у БиХ велики број муџахедина је деловао у јединицама Армије БиХ, али су убрзо захтевали од власти БиХ да их службено признају као регуларну оружану формацију са свим правима као и остали борци током рата и и после њега, и да им се омогући добијање личних докумената за регуларан боравак у БиХ. Након преговора, босанске власти су уважиле захтеве муџахединске администрације, сматрајући њихово образложење прихватљивим. Тада се муџахедини проглашавају регуларном лаком Седмом бригадом корпуса Армије БиХ под називом “Ел-Муџахин“.²⁸⁾ Тако је Ал Каида под командом Осаме Бин Ладена и муџахедина остварила своје циљеве - службени улазак у Армију БиХ.²⁹⁾ Тако је у БиХ током рата створена и развијена изузетно чврста и опасна терористичка мрежа.

Опасности од тероризма по БиХ, Европу и шире је посебно повећана јер су се босански муслимани отворено и активно прикључили многим терористичким групама, чиме је створена тзв. “Бела Ал Каида/Европска Ал Каида“. По физиономији, понашању,

25) В. Азиновић, *Увод у студије тероризма, оп. cit.*, стр. 40.

26) Evan F. Kohlmann, *Al-Qaida's Jihad in Europe: The Afghan-Bosnian Network*, Berg Publisher, New York, 2004.

27) Бартоломеј Курмон, Дарко Рибникар, *Асиметрични ратови, сукоби јуче и данас, тероризам и нове претње*, НИЦ „Војска“, Београд, 2003, стр. 129.

28) Evan F. Kohlmann, *op. cit.*, pp. 91-92.

29) Али Хамад, *У мрежи зла - Међународни тероризам и Ал Каида*, Глас Српске, 2007, стр. 229.

говору и култури, они се не разликују од грађана БиХ, Балкана и Европе, што им даје неупоредиву предност при кретању и преласку државних граница у односу на терористе арапског порекла. Зато на питање да ли је и у којој мери БиХ значајна и заслужна за поновни развој тероризма у Европи није данас тешко одговорити, јер је евидентно да је БиХ најперспективнији део Европе и Запада за реализацију глобалних терористичких циљева, иако би бошњачки интелектуални кругови одбацили ову тезу са индигнацијом, чак и агресијом.³⁰⁾ Према мишљењу Џевада Галијашевића, у БиХ делује око четрдесетак организација са преко стотину канцеларија у БиХ, које су остаци муџахединског покрета из одреда “Ел муџахид“ и „Активне исламске омладине“.³¹⁾

УЛОГА „ХУМАНИТАРНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА“ У РАЗВОЈУ ТЕРОРИЗМА У БИХ ОД 1991. ГОДИНЕ ДО ДАНАС

Почетком последње деценије XX века БиХ је постала стециште великог броја међународних организација различитог карактера, које се само формално могу назвати хуманитарним. Под њиховим окриљем у БиХ су стигле и друге снаге (стране обавештајне и терористичке структуре) које све до данас генеришу сложене безбедносне проблеме у БиХ, региону и Европи. Начини њиховог доласка или настанка/оснивања у БиХ су: 1. одређен број ових “хуманитарних“ организација је већ деловао у исламским и другим земљама, одакле су пружале логистичку и друге врсте подршке исламској браћи свугде у свету у остваривању радикалних исламистичких циљева. У ратном и поратном периоду оне су активирале своја представништва и канцеларије у БиХ; 2. неке од њих су деловале у иностранству где су проглашене терористичким, због чега им је тамо забрањен рад, па су погодна тло за своје деловање нашле у БиХ; и 3. један број ових организација је већ деловао на простору БиХ пре рата и своју активност и програм рада су само преусмериле у “правом“ правцу (свестрана подршка екстремним исламистичким структурама у БиХ). Ове организације су током и непосредно после рата имале посебну улогу у регрутовању активног и пасивног чланства терористичких организација на простору БиХ, оснивању терористичких ћелија, њиховом акционом увезивању и логистичкој подршци.

30) Галијашевић Џ., *Ера тероризма у БиХ*, *op. cit.*, стр. 81.

31) Исто.

У томе се посебно истакла *Агенција за помоћ трећим земљама (Third World Relief Agency - TWRA)*, која је своје деловање у БиХ базирала на вишедеценијском пријатељству (од 70-их год. XX века) двојице екстремних исламиста: лидера СДА Алије Изетбеговића и Ел Фатих Хасанеина (*El Fatih Hassanein*), оснивача *TWRA* и члана саудијске владајуће странке Национални исламски фронт (*National Islamic Front - NIF*), заједно са братом Сукарном Хасанеином.³²⁾ *TWRA* је основана у Бечу 1987. године као муслиманска хуманитарна организација, чији је наводни циљ био подршка обнови Ислама у Источној Европи и бившем СССР-у.³³⁾ Службена сарадња између *TWRA* и муслиманског политичког естаблишмента у БиХ почиње почетком рата 1992. године, прикупљањем новчаних средстава од стране *TWRA* за наоружавање муслиманских оружаних формација, пре свега новчаним средствима Ал Каиде.³⁴⁾ Тада *TWRA* отвара испоставе у Сарајеву, Будимпешти, Москви и Истанбулу, а у марту 1992. године Хасанеин је добио дипломатски пасош и постао аташе за културу при саудијској амбасади у Бечу. То му је омогућило да кријумчари веће количине новца за потребе политичких и војних структура које је у БиХ контролисао Алија Изетбеговић, а новац је долазио из многих исламских земаља (Ирана, Судана, Саудијске Арабије, Пакистана, Брунеја и Малезије) преко Европе, Словеније и Хрватске.³⁵⁾ Један од донатора *TWRA*

32) Према сазнањима Баварске покрајинске криминалистичке полиције у Минхену, Ел Фатих Али Хасанеин био је пријатељ Алије Изетбеговића и исламски вођа у Источној Европи. Рођен је 1946. године у Каркугу, у Судану. По завршетку Медицинског факултета у Београду 1973. године, специјализовао се за интернисту на Универзитету у Бечу. Био је оснивач више удружења у бившој СФРЈ: Удружење исламских студената источне Европе (1967), и Југословенско муслиманско удружење (1966), из којег ће касније настати Странка демократске акције (СДА). Хасанеин је учествовао у превођењу и штампању првих исламских књига на босанском језику: 1973. године *Ова религија* М. Кутба и *Будућност ове религије* С. Кутба. Радио је истраживања о муслиманима у Источној Европи и за то добио награду Међународне исламске омладине. У Сарајеву је 1983. године осуђен у одсуству на осам година затвора због сарадње са Изетбеговићем. Штампана је Изетбеговићеву књигу *Исламска декларација* у 10.000 примерака која је дистрибуирана по исламским центрима и удружењима у целом свету. Хасанеин је плаћао адвокате окривљених за време судског процеса у Сарајеву, изабран је за извршног директора исламског Савета за источну Европу. Савет је требао постати најважнија институција за питања муслимана у источној Европи. Алија Изетбеговић га је овластио за свог представника за сакупљање донација по исламским и арапским земљама. Видети: Милован Дрецул, *Алахови ратници*, Print Book, Београд, стр. 115-118.

33) Christopher Deliso, *op. cit.* pp. 8-12; Национални исламски фронт, који је основао др Хасан Абдулах Тураби, западне земље и САД сматрају фундаменталистичком политичком организацијом. Тураби је био главни секретар Муслиманске браће и професор права у Каркуму, који је настојао увести шеријатско право у Судан и друге исламске земље. Пружао је и уточиште Осами бин Ладену после протеривања из Саудијске Арабије.

34) Christopher Deliso, *op. cit.*, p. 9.

35) Хрватска и Словенија су непосредно пре и током рата у БиХ биле укључене у тајно финансирање званичника БиХ (активиста СДА и Алије Изетбеговића), а највећа сред-

био је и Осама бин Ладен, а са Хасанеином је био повезан преко Хасана Ал Турабија.³⁶⁾ Октобра 1992. године, тадашњи министар спољних послова БиХ Харис Силајдић посетио је “*Die Erste Osterreich Bank*” у Бечу, којој је дао потврду да “*господин Хасанеин има кредибилитет финансијског представника нападнуте БиХ*”.³⁷⁾ Године 1993. Алија Изетбеговић написао је писмо којим је потврђено аустријској банци да Хасанеин има пуно поверење власти БиХ. Та сарадња почела је под покрићем цивилних пројеката: отварање фарме пилића, новинске агенције и творнице конфекције. *TWRA* је прву велику операцију извела у септембру 1992. године, када је из најмљеним авионом из Картума, главног суданског града, на мариборски аеродром (Словенија) допремљен товар означен као хуманитарна помоћ. Али, уместо хуманитарне помоћи, у авиону је било више од 120 тона пушака, минобацача, мина и муниције. Оружје је било совјетске производње, купљено преко бошњачко-турске везе (немачка полиција је касније идентификовала 30 муслимана из БиХ и Турака који су учествовали у куповини) и првобитно је било ускладиштено у бившој Источној Немачкој). Део наоружања после је пребачен хеликоптерима у Тузлу и Зеницу, а гориво за те летове узели су у Сплиту.³⁸⁾ Процењује се да је током рата у БиХ преко *TWRA* у БиХ ушло око 350 милиона долара прикупљених од виђених муслимана широм света, а најпознатији је био Осама бин Ладен, као и око 200 тона оружја и муниције. Члан мреже за прикупљање и допремање новца и оружја био је радикални египатски имам Шеик Омар Абдел Рахман (*Omar Abdel Rahman*), осуђен за терористички напад на Светски трговински центар (*World Trade Center*) у Америци 1993. године, који у својим иступима истицао да се у БиХ води борба за “исламску ствар”.

ства су им преко ових држава долазила из Саудијске Арабије, Кувајта и Уједињених Арапских Емирата. Christopher Deliso, *op. cit.* pp. 7-9; Evan F. Kohlmann, *Al-Qaida's Jihad in Europe: The Afghan-Bosnian Network*, New York: Berg Publisher, 2004, p. 44.

36) Evan F. Kohlmann, *op. cit.*, pp. 45-46.

37) Представници “*Die Erste Osterreich Bank*” тврде да је од 1992-1995. године кроз *TWRA* прошло око 350 милиона долара, и то: 1992. - \$80 милиона, 1993. - \$231 милион, 1994/5. - \$39 милиона и, до августа 1996. - \$500.000. Највећи део новца потрошен је за куповину оружја. Део новца је искориштен за подмићивање власти у Хрватској и Словенији да одобре нелегалан транспорта наоружања за АБиХ; Domagoj Margetić, *Islamiistički terorizam na Jugu Evrope*, Zagreb (s.n.), 2006; Christopher Deliso, *op. cit.*, p. 9.

38) Остатак илегално увеженог оружја (10 000 пушака, 750 000 метака, ракете и експлозив) остали су у Словенији (Марибор) годину дана. Вредност наоружања процењена је на око 10 милиона долара. Кад је оружје откривено, обелодањено је да је *TWRA* платила ускладиштење. Од тада је *TWRA* предмет обраде обавјештајних служби западних земља, али није ништа предузео да трансфер оружја буде заустављен.

ни органи доказали су повезаност Рахмана са TWRA.³⁹⁾ Са TWRA су сарађивали и били у њеним органима високо позиционирани муслимански политичари из БиХ.⁴⁰⁾ Рад агенције у Бечу престао је 1996. године а њен оснивач је и даље остао активан у земљама региона. TWRA није потпуно угашена и тренутно функционише кроз одређене финансијске институције преко којих “легално” подржава вехабијски терористички покрет у БиХ.⁴¹⁾ Агенција TWRA је имала кључну улогу и у допремању иранског оружја у БиХ од маја 1994. године преко територије Хрватске, и поред проглашеног ембарга Резолуцијом УН број 713.⁴²⁾ У јесен 1995. године аустријска антитерористичка полицијска јединица у Бечу је ушла у просторије TWRA и увидом у документацију утврдила учешће TWRA у илегалном увозу оружја из Ирана, као и бројне везе радикалних исламских организација и појединаца с муслиманима у БиХ преко TWRA. Један од донатора TWRA био је и Осам бин Ладен, а са Хасанеином је био повезан преко Хасана Ал Турабија.⁴³⁾ Што се тиче домаћих екстремних муслимана из БиХ, са TWRA су, поред Алије Изетбеговића, били уско повезани: 1. Ирфан Љеваковић, један од оснивача СДА, укључен у довођење исламских терориста у БиХ под окриљем TWRA⁴⁴⁾; 2. Хасан Ченгић, један од организатора доласка муцахедина у БиХ, био члан Управног одбора TWRA, у Другом светском рату припадник злогласне Ханцар дивизије која је ратовала на страни нацистичке Немачке под контролом SS трупа⁴⁵⁾; 3. Цемал Мердан, одан идејама иранског ајатолаха Хомеинија, био веза са страним муцахединима; 4. Хусеин Живаљ, био заменик министра спољних послова БиХ, бивши амбасадор БиХ у Аустрији и члан Управног одбора TWRA; 5. Фарис Нанић, истакнути члан

39) Доказе о везама Рахмана и TWRA у Бечу поседује и аустријска антитерористичка полиција (снимци телефонских разговора на тему како у европским цамијама продати видеоматеријал са шеиковим порукама и проповедима). Рахмана америчке обавештајне службе директно повезују са Ајманом ал-Завахаријем и Осамом бин Ладеном. У јануару 1996. године емитована је његова проповед уочи осуде због водеће улоге у мрежама исламистичких терориста у Њујорку 1993. године. Проповед је истицала централно место БиХ у борби за тзв. “исламску ствар”; Domagoj Margetić, *op. cit.*, str. 49; Christopher Deliso, *op. cit.*, p. 34.

40) Leslie S. Lebl, *op. cit.*, p. 7.

41) Evan F. Kohlmann, *op. cit.*, pp. 35-48

42) Тада је већ била на снази Резолуција Савета безбедности УН бр. 713. која, између осталог, забрањује увоз оружја и друге ратне опреме на територију бивше СФРЈ, па и БиХ; Видети: UN Security Council, Resolution 713 of 25. September 1991; Paragraf 6.

43) Evan F. Kohlmann, *op. cit.*, pp. 45-46.

44) Christopher Deliso, *op. cit.*, p. 20.

45) Ibid, p. 8; Милован Дреџун, *Алахови ратници*, *op. cit.*, стр. 118-119, 148-149.

СДА у Загребу; 6. Салим Шабић, истакнути члан СДА, директор бечке испоставе *International Association for the Aid to Muslims of BiH* у Загребу; и 7. Дервиш Ђурђевић, истакнути члан СДА, осуђен због терористичког деловања у бившој СФРЈ 1983. године, сарађивао са Хаснеином и био члан Управног одбора *TWRA*, итд.⁴⁶⁾

Ал Киџах центар за помоћ (Al-Kifah Refugee Center, a.k.a. Makhtab-e-Khidmat) је друга значајна „хуманитарна“ организација која је своје огранке имала широм света: у Сједињеним Државама, Европи, тиме и у БиХ. Оснивач ове организације био је алжирски пилот Камир Ад Дин Кирбани (*Kamr ad Din Kirbani*), припадник алжирске терористичке организације *GIA (Al-Gama'a al-Islamiyya)*, који је наређење за отварање канцеларије у Загребу добио директно од Осаме Бин Ладена 1992. године. Овај центар је био директно одговоран за довођење припадника више терористичких организација у БиХ. Новац за функционисање ове организације је стизао из исламских земаља преко *TWRA*. Током рата шеф Ал Киџаха је у више наврата боравио у БиХ са задатком да распореди пристигле муџахедине у јединице Армије БиХ и формира муџахединску заједницу у БиХ - одред “Ел Муџахедин“. Активисти Ал Киџаха су учествовали и у пребацивању оружја у БиХ, вршили војну и верску обуку у камповима муџахедина у БиХ. Центар Ал Киџах је активан и данас у БиХ али је његов шеф 1997. године морао напустити БиХ због повезаности са одређеним терористичким актима усмереним директно против Сједињених Држава.⁴⁷⁾

Ал-Муџаџаф (Al Muwafaq) је такође наводна „хуманитарна“ организација, која се у периоду 1992-1996. године бавила “хуманитарним“ радом у БиХ на тај начин што је њен вођа из Туниса илегално прикупљао новац и путем “*TWRA*“ га слао у БиХ. Организација је учествовала и у пребацивању исламистичких терориста из Хрватске у БиХ.

Фондација за помоћ муслиманима Босне основана је почетком 90-их година од стране најистакнутијих и најутицајнијих чланова СДА, међу којима су били и појединци из блискоисточних земаља. Фондација је прикупљала помоћ искључиво за муслимане у БиХ. Новац који је стизао из исламских земаља се трошио на стварање једнонационалне исламске државе БиХ. Из ове фондације је произашла Муслиманска обавјештајна служба са главном централом у Загребу, а исти су имали своје представнике и у Египту, УАЕ,

46) Domagoj Margetić, *Islamistički terorizam na Jugu Evrope*, Zagreb (s.n.), 2006.

47) Видети: The Al Kifah Refugee Center, *A Call to Jihad in Bosnia*, Flyer found amongst material found at the former headquarters of the Al-Kifah Refugee Center in Brooklyn NY.

Саудијској Арабији, Кувајту, Катару и другим исламским земљама. Један од задатака им је био праћење и тајни надзор истакнутих муслиманских интелектуалаца и ликвидација неистомишљеника.

Светска хуманитарна исламска организација „ИГАСА“ (*International Islamic Relief Organisation - IIRO - IGASA*) је још од 1993. године имала седиште у Бечу и испоставе у Загребу и Скопљу. Вође све три ове канцеларије били су београдски студенти, који су хапшени као припадници верско-терористичке организације “Фронт исламског спаса” која је иначе окупљала студенте из исламских земаља. Преко ове организације углавном се дотурало оружје и муниција муџахединима на терену.⁴⁸⁾

Као што се види, неке “хуманитарне” организације су у БиХ почеле деловати и пре почетка рата, пошто су већ увелико функционисале у афро-азијским исламским државама. Многе од њих су у претходном периоду и на другим жариштима где је Ислам био наводно “угрожен” финансирале и на други начин помагале глобални пројекат исламизације света, што говори о дугом континуитету идеје панисламизма. Према неким мишљењима, данас у БиХ делује око педесетак екстремних исламистичких организација под хуманитарним, економским, културним и другим маскама.

ОДРЕД “ЕЛ МУЏАХИД”, АЛ КАИДА И ДРУГИ ОГРАНЦИ ГЛОБАЛНОГ ТЕРОРИЗМА У РАТНОМ ПЕРИОДУ У БИХ

Муџахедини из целог света који су стигли у БиХ још почетком рата првобитно су били распоређени по местима у околини средњобосанских градова Зенице и Травника. Као искусни исламски фанатисти из авганистанског рата, били су значајно борбено појачање јединицама Армије БиХ. Потврда да муџахедини нису случајно ни накратко стигли у БиХ је и то што је вођа муџахедина у БиХ *Вахјудин ел-Мисри* убрзо формирао “Муџахединску администрацију” у близини Травника, која се старала о разним пословима муџахедина у БиХ (војни, цивилни, економски и други), а било је планирано да администрација траје у БиХ и по завршетку рата. Обзиром на већ распламсали верски сукоб у БиХ, пројекат Ал Каиде, формализован кроз деловање одреда „Ел Муџахид“ (*al-Mujahideen*)⁴⁹⁾, чији је командант био Абу Мали (*Abu El Maali - Ab-*

48) Evan F. Kohlmann, , *op. cit.*, pp. 42-43.

49) Абу Мали (*Abu El Maali - Abdelkader Mokhtari*), рођен у Алжиру, у БиХ дошао почетком 1992. године, био командант-емир јединице Ел Муџахид. Он је један од најтраженијих и

delkader Mokhtari), задобио је велике симпатије већ фанатизованих домаћих муслимана који су похрили у његов састав. Сви су морали проћи војну обуку у кампу Орашац и Мехурићи (којим је командовао Абу Абдел Азиз ал Мунтесиба, звани Барбароса). Такође, морали су проћи и духовну обуку/испирање мозга којом се усађују терористичко мишљење и непријатељска осећања према свима који нису исламски верници, дајући им до знања да само муслимани могу бити пријатељи, а они који то нису су непријатељи Ислама и муслимана широм света.⁵⁰⁾ На везе ратних муслиманских лидера и Ал Каиде упућује “Информације” Агенције за истраживање и документацију БиХ. У њој тадашњи директор АИД Мунир Алибабић образлаже начине добијања путних исправа и држављанства БиХ муџахедина и других терориста од 1992-2000. године. У једном делу Информације Алибабић говори и да је још 1992. године пре почетка рата у БиХ 94 лица добило држављанство БиХ. У те радње били су укључени званични органи БиХ под контролом бошњачких муслиманских кадрова.⁵¹⁾ Поред команданта Абу Малија, неки од најпознатијих терориста - активних припадници јединице Ел Муџахид су:

- *Абд Ал Рахман, познат као Anwar el Shaaban, бивши вођа терористичке организације Ал Гама ал Исламије, један од вођа муџахедина у БиХ. Рахман је до погибије у БиХ био емир одреда „Ел Муџахид“. Још пре доласка у БиХ Рахман је у Исламском центру у Отави (Канада) проповедао џихад у БиХ и помагао пребацивање египатских муџахедина ветерана авганистана у БиХ⁵²⁾;*
- *Ебу Харис, главни организатор окупљања локалног муслиманског становништва са подручја Јајца, Витеза,*

најопаснијих терориста у свету, а БиХ је напустио 1999. године, мада се у још неколико наврата враћао у БиХ и на Косово и Метохију. Према неким сазнањима, тренутно се налази у Канади. Крајем 1995. године упутио је позив свим муслиманима света да дођу у БиХ и придруже се својој муслиманској браћи у светом џихаду. Абу Ел Мали се у званичним круговима америчке администрације често назива и „јуниор Осама Бин Ладен“. У француским судским списима Мали се водио као вођа терористичких хелија у Босни, Пакистану и Афганистану. Christopher Deliso, *op. cit.*, p. 9; Esad Hećimović, *op. cit.*, str. 19; Global terror alert, Internet 14/01/2011, www.globalterroralert.com/images/documents/pdf/0805/abuelmaali0805.pdf; Dževad Galijašević, „Era terorizma u BiH“, *op. cit.*, str. 9-10.

50) Али Хамад, *У мрежи зла*, Глас Српске, 2007, стр. 234.

51) Агенција за истраживање и документацију (АИД) БиХ Сарајево, “Информације” број: К-02-128 од 18.01.2002. године, упућена *Koordinacionom timu za borbu protiv terorizma Vijeću ministara BiH* 18.01.2002. године. У потпису је тадашњи директор АИД Мунир Алибабић.

52) Esad Hećimović, *Garibi – mudžahedini u BiH 1992-1995*, БиХ, Zenica: Fondacija Sina, 2006, стр. 32; Џон Р. Шиндлер, *Несвети терор: Босна, Ал Каида и успон глобалног џихада*, Београд: Службени гласник, 2009, стр. 101-102.

Новог Травника и др. Спроводио је верску индоктринацију међу њима и давао логистичку подршку муџахединским камповима преко исламских хуманитарних организација;

- Мустафа Камел Сулеиман, припадник бригаде Ел Муџахид;
- Мехрез Амдуни (ратно име *Abi Talha*), блиски сарадник Осаме бин Ладена и високи функционер Ал Каиде, познат као “Бин Ладен млађи”, ухапшен на аеродрому у Истанбулу 9. септембра 1999. године са пасошем БиХ. Амдуни је дошао у БиХ маја 1993. године. Био је припадник јединице Ел Муџахид до маја 1995. Држављанство БиХ затражио је 18. децембра 1997. године и пасош добио за пет дана⁵³;
- Лионел Думонд, Алжирац са француским држављанством, побегао из сарајевског затвора у мају 1999. године, похађао војну обуку у јединици Ел Муџахид, припадник Оружане исламске групе (ГИА);
- Абу Абдел Азиз, један од команданата у јединици Ел Муџахид током рата у Босни⁵⁴;
- Саид Атмани Карим, похађао војну обуку у јединици Ел Муџахид, припадник ГИА, ветеран и инвалид босанског рата, рађаван више пута у рату, имао држављанство БиХ, изручен Француској;
- Фатех Камел, похађао војну обуку у одреду Ел Муџахид, припадник ГИА, на почетку рата боравио у БиХ, био рањен, имао држављанство БиХ, изручен Француској⁵⁵;
- Молоуд Боугуелан, похађао војну обуку у одреду Ел Муџахид, припадник ГИА;

53) Сумња се да је Амдуни био умешан у припрему атентата на Папу Ивана Павла II, када је током његове посете Сарајеву откривен експлозив испод моста у сарајевској општини Нови Град; Hrvatski informativni centar, *Mudžahedini*, Internet 14/02/2008, <http://www.hic.hr/bih-1990-mudzahedini03.htm>; Džon R. Šindler, *op. cit.*, str. 224-226.

54) Christopher Deliso, *op. cit.*, p. 6; Шеик Абдел Азиз Барбарос (*Abu Abdel Aziz*) је један од најутицајнијих терориста који су учествовали на страни Армије БиХ у рату у БиХ. Он је у августа 1992. године у Травнику основао тзв. “Муслиманске снаге” из чијег једног дела у јесен 1992. године настаје Седма муслиманска бигада, а из другог “Ел Муџахид”. У првој су ратовали домаћи муслимани а у другој муџахедини пристигли са свих меридијана у БиХ на почетку рата. До краја свог боравка у БиХ Азиз је имао функцију “емира”, односно главног команданта свих муџахедина, коју је препустио Ел Масрију; Есад Хећимовић, *op. cit.*, стр. 31. Милован Дрецун, *op. cit.*, стр. 86-90., 124-125.

55) Џон Р. Шиндлер, *op. cit.*, стр. 222.

- *Омар Земриа, похађао војну обуку у одреду Ел Муџахид, припадник ГИА;*
- *Абдул Бер (Zoheir Choulah зво Abdul Berr), ветеран и инвалид босанског рата, рађаван више пута, имао држављанство БиХ. Издржавао петогодишњу казну у Француској;*
- *Дурмо Еслам, пореклом из Египта, депортован у Египат, припадник одреда Ел Муџахид;*
- *Имад Ел Мисри (Sheikh Imad el-Misri), екстремни вахабиста, припадник јединице Ел Муџахид, пореклом из Египта, право име Osama Ahmed Faragallah. Током боравка у БиХ био је вероучитељ и хафиз у Ел Муџахиду. Ухапшен је и депортован у Египат после 11. септембра да издржава казну затвора због учешћа у убиству 58 западних туриста у Луксору⁵⁶⁾;*
- *Абу Табит ал Масри (Abi Thabit al-Masri), авганистански џихад терориста, “један од супер звезда Бин Ладена”, прославио се у одбрани Цалалабада заједно са Ал Кутазом, припадник одреда Ел Муџахид, погинуо код Завидовића у БиХ током рата⁵⁷⁾;*
- *Абу Абдалах Лили (Abi Abdallah Lili), авганистански џихад терориста, “један од супер звезда Бин Ладена”, у рату у БиХ био познат под надимком “Планински лав”, погинуо у рату у БиХ код Завидовића⁵⁸⁾;*
- *Абдулах Ессиндар из Јемена, има расписану потерницу због ауто-бомбе у Ријеци 1995. године. Припадник заједнице муџахедина у Бочињи;*
- *Имад Аи Хусин, пореклом из Сирије, руководилац заједнице муџахедина у Бочињи;*
- *Абу Хамза (Karraу Kamel Ben Ali) пореклом из Туниса. Издржава затворску казну у КП Зеница због убиства Абу Велида 1997. године;*
- *Али Ахмад Али Хамад, почетком 1991. године дошао у БиХ преко Немачке и Хрватске. У периоду 1992-1995. године био припадник одреда Ел Муџахид. Током 1990-1991. године био припадник Бин Ладенових снага у Афганистану. После затворске казне у Зеници због подме-*

56) Ibid, p.222.

57) Милован Дрецун, *op. cit.*, 86-90., 135-136;

58) Џон Р. Шиндлер, *op. cit.*, стр. 100.

тања ауто-бомбе у Мостару 1997. године протеран у земљу рођења;

- Абу Мина, пореклом из Египта, био задужен за “безбедност и специјалне задатке” у јединици Ел Муџахид;
- Абу Аид, боравио на подручју Зенице 1994-95. године, припадник одреда Ел Муџахид, био задужен за минско-експлозивна средства и обуку у тој јединици;
- Хоџић Мирсад, звани “Џафер” (*Hamu Talat Abd-Ei-Fattat Abdalla*), пореклом из Египта, настањен у Травнику. Током рата био припадник одреда Ел Муџахид, доводи се у везу са набавком и шверцом наоружања, осуђиван због разбојништва⁵⁹⁾;
- Ахмед Зухар Хандала, припадник одреда Ел Муџахид, после рата у Бих постао познати припадник Ал Каиде. У септембру 1997. године у терористичком акту дигао хрватску зграду у Мостару у ваздух, због чега је и осуђен у бекству. После 11. септембра пронађен, ухапшен и пребачен у базу оружаних снага САД “Гвантанамо”;
- Ахмад Насир Абдала ал Бахри (*Nasir Ahmad Nasir Abdallah al-Bahri*), припадник одреда Ел Муџахид у БиХ од 1992. године под именом Абу Џандал (*Abu Jandal*);
- Ал Мутаза (*al-Moataz*), терориста од великог поверења Бин Ладена, учесник рата у Авганистану, прославио се у борбама код Џалалабада, припадник муџахедина у БиХ, погинуо код Завидовића у БиХ;
- Раби Ид Абд ал Гани (*Rabi Id Abd al-Ghani*), муџахедин ветеран из Авганистана, пореклом из Египта, његов долазак у БиХ у време рата организован из главног штаба Бин Ладена и Ал Каиде у Картуму.⁶⁰⁾

Ал Каида је била најзаступљенија и најбројнија терористичка организација у БиХ током рата, али свакако не и једина. Под окриљем Ал Каиде, користећи њихове уходане канале, у БиХ су

59) Hrvatski informativni centar, *Mudžahedini*, Internet 14/02/2008, <http://www.hic.hr/bih-1990-mudzahedini03.htm>; See photo in: Evan Kohlman, *Global Terroralert*, Internet 14/02/2008, www.globalterroralert.com; William A. Mayer, *10 Years And Counting - Still No Exit Plan From Clinton Created, European Al-Qaeda Base*, Internet 14/02/2008, <http://www.militantislammonitor.org/article/id/1127>; О деловању муџахедина у БиХ још у: Domagoj Margetić, *Islamski terorizam na Jugu Evrope*, *op. cit.*

60) Џон Р. Шиндлер, *op. cit.*, стр. 101; Ово је само мали списак терориста који су активно учествовали у рату у БиХ на страни Армије БиХ и под директним покровитељством Алије Изетбеговића и његове политичке странке СДА, а који су били уграђени у ткиво терористичких група под руководством Бин Ладена, из којих ће настати данас позната Ал Каида. Види опширније: Dževad Galijašević, *op. cit.*, стр. 114-137.

дошле и присталице “Муслиманске браће“, “Фатаха“, “Хамаса“, “ГИА“, “Хезболаха“ и других терористичких организација, али су сви били под чврстим вођством и надзором већ искусних и прекаљених дихад ратника из авганистанског рата који су припадали Ал Каиди. Одред “Ел Муцахид“, који је био у склопу Седме бригаде Трећег корпуса Армије БиХ из Зенице, био је директно потчињен Алији Изетбеговићу, који их је често посећивао, као што је то урадио и уочи великог злочина које је одред починио у српском месту Возућа 1995. године. Домаћи муслимани који су прошли обуку у муцахединској бригади нису били, како су мислили, на обуци у одгоју и васпитању на изворним исламским принципима, него су одгајани у духу екстремне панисламистичке фундаменталистичке идеологије припадника Ал Каиде - чланова одреда “Ел Муцахид“. ⁶¹⁾ Муслиманске власти у БиХ су током рата биле изузетно наклоњене овом одреду. То потврђује и Одлука Председништва БиХ из 1994. године којом је више муцахедина и терориста унапређено у више чинове Армије БиХ: 1. *Абу Мали*, командант Одрета „Ел-Муцахид“ (чин надкапетана); 2. *Абу Ејмен*, помоћник команданта за обавештајно-безбедносне послове (чин капетана); 3. *Абул Харис*, помоћник команданта за морал и верска питања (чин капетана), 4. *Ал-Хамдани Сађеда Фадил*, помоћник команданта за логистику (чин капетана). ⁶²⁾

Трагови зверстава крволочних муцахедина из одреда „Ел Муцахид“ су остали на свим ратиштима широм БиХ. Премлаћивање домаћих муслимана без било каквог повода и разлога, силовање домаћих муслиманки, отворени сукоби са припадницима Хрватског вијећа одбране, пљачка напуштене имовине су само део злочина које су током рата чинили “исламски праведници на алаховом путу“. Тортура над заробљеним српским борцима прелазила је сваку људску машту“: набијање заробљеника на колац, тргање живих људи возилима или коњима, дерање коже са истих, присиљавање мушких дечака да силују властите мајке, итд. ⁶³⁾

Још током рата муслиманска власт у Сарајеву је уступила страним муцахединима одређена подручја где су се они населили и организовали своје заједнице. Једно од првих места – насеља муцахедина је насеље Бочиња у околини Маглаја, у коме их и данас

61) Али Хамад, *op. cit.*, стр. 234.

62) Председништво Републике Босне и Херцеговине, *Одлука о производњу – унапређењу и чинове Армије Републике БиХ*, Број: 02-111-540/94, 5. августа 1994. године, Сарајево, Председник Председништва РБиХ Алија Изетбеговић.

63) Детаљније: Слободан Радуљ, *Терористичка мрежа у Босни и Херцеговини*, *op. cit.*, стр. 61.

има на десетине. Ово и друга места у БиХ налазе уз ентитетску линију између Републике Српске и Федерације БиХ, што свакако није случајно, ако знамо да постоји апсолутна тенденција географског ширења радикалног ислама на простор БиХ, регион Балкана и Европу. Под огромним притиском међународне заједнице, власти федерације БиХ су протеривањем и депортовањем страних плаћеника из БиХ успеле да се ослободе само малог броја „светих ратника“, али је још увек велики број њих у БиХ. Један број муџахедина је склопио бракове са домаћим муслиманкама, неки су се инфилтрирали у разна „удружења“ и „хуманитарне организације“, и слично. Данас се са сигурношћу може рећи да их у БиХ тренутно има више стотина и да ни случајно нису прекинули своје деловање. Напротив, само су се реорганизовали и инфилтрирали у различите институције, ширећи и даље своје мреже и утицај. Дакле, захваљујући званичној политици Федерације БиХ стварања унитарне исламске државе, дотадашњи „ратни тероризам/терорисање у рату“ наставља своју мисију и у миру, а носиоци тих активности су исти они који су терористичка недела чинили и у рату, пре свега ветерани одреда „Ел Муџахид“, који настављају деловање кроз рад великог броја „легалних“ организација. Наиме, данас у БиХ делује велики број удружења и других наводно „хуманитарних“ организација које прикупљају новчана средства, регрутују/врбују и обучавају нове чланове терористичких организација и распоређују их у структуре широко разгранатих терористичких ћелија. Федерација БиХ, под притиском међународне заједнице, званично је реаговала само против алжирске, египатске, болоњске и скопске групе. Већина противтерористичких акција у БиХ организована је и вођена под притиском и по захтеву страних обавјештајних служби, међу којима је првенствено америчка СИА.⁶⁴⁾ Оно што посебно забрињава у БиХ са аспекта будућег антитерористичког деловања су социолошка и политичка кретања унутар муслиманског становништва, нарочито у заосталим, руралним подручјима, као и развој политизованог исламизма као старог/новог социо-политичког феномена у БиХ.⁶⁵⁾ То се посебно видело на примеру изузетно снажне подршке шесторици припадника „алжирске групе“, коју су, уз много напора, сарајевске власти екстрадирале у земљу порекла. У Сарајеву је на протестима тој групи дата подршка због наводног непоштовања процедуре о екстрадицији, мада је прави разлог протеста био отво-

64) Према извештају америчке владе, 1100 особа из БиХ повезано са тероризмом, а према извештају Комитета за безбедност при Савету безбедности УН за око 100 особа из БиХ је забрањен улазак у САД због веза са тероризмом; Џ. Галијашевић, *Вечерње новости*, 23.01.2010. године.

65) Dževad Galijašević, *Era terorizma u BiH*, *op. cit.*, str. 105.

рена подршка тим терористима. Организатори наведених протеста и подршке терористичком деловању били су: “Активна исламска омладина“, удружења “Ал Фуркан“, “Млади муслимани“, „Босански академски клуб“, и други. Што се тиче осталих терористичких група, нико од њихових чланова није ухапшен. Постоје подаци да су неки напустили БиХ, а један дио њих је, уз помоћ домаћих власти, добио нови идентитет и сада мирно живи у БиХ (тзв. „спавачи“), што не значи да нису увек спремни на акцију.⁶⁶⁾ Да је БиХ заиста база тероризма на глобалном плану потврђују и подаци да у последње време у свету није изведен ни један терористички акт а да нема неку везу са БиХ. Готово сваки терористички акт је или планиран или припреман у БиХ, или су извршиоци боравили извесно време у БиХ, или су држављани БиХ. Од двадесет и једног нападача на Њујорк и Вашингтон 11. септембра 2001. године – четворица су имали држављанство БиХ. Зато се може оценити да је БиХ изузетно погодно подручје/база за организовање исламских терориста из целог света, и то из више разлога:

- *· географски положај БиХ је веома погодан за развој терористичких активности. БиХ се налази на Балкану и у Европи, на крајњој северозападној граници исламски хомогене територије, на коме су државе у којима је становништво већином муслиманско или има значајну заступљеност. Подељеност БиХ на два ентитета је посебна погодност, јер је муслиманско становништво у Федерацији БиХ доминантно и има довољно физичког простора за несметано и неприметно/прикривено деловање;*
- *· обзиром на дејтонско уставно и политичко уређење БиХ, терористичке организације имају прећутну или отворену подршку значајног дела политичког естаблишмента Федерације БиХ;*
- *· економска ситуација у БиХ је изразито лоша, привреда готово не функционише, зараде су веома ниске, што погодује регрутовању нових терориста. Због тога не постоји ни довољно новца за борбу против тероризма;*
- *· правни систем у БиХ је недовољно функционалан и ефикасан да би истражио и на прави начин се супротставио наводно “легалном деловању“ разних организација које тајно помажу терористичке ентитете;*

---

66) Слободан Радуљ, *Терористичка мрежа у Босни и Херцеговини, op. cit.*, стр. 91.

- безбедносне агенције у БиХ су недовољно стручно, материјално, организационо и функционално оспособљене да би успешно водиле анти и противтерористичку борбу. Оне су оптерећене утицајем разних политичких кругова, што их спутава у реализацији антитерористичких активности;
- присуство страних обавештајних служби које ретко истински воде борбу против тероризма. Свака од њих делује за рачун своје владе и на начин који им одговара, у складу са тренутном ситуацијом у међународним односима.

РАЗВОЈ ВЕХАБИЈСКОГ ПОКРЕТА И ИСЛАМИСТИЧКЕ ТЕРОРИСТИЧКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ У БИХ ОД 1995. ГОДИНЕ ДО ДАНАС

Другу претњу даљем развоју тероризма у БиХ представља *вехабизам*, који је најекстремнија исламистичка идеологија и најмрачнији оквир искривљеног политизованог погледа на свет „ишчашен“ из недара Ислама. Са вехабизмом као покретом изједначава се често *салафизам/селефизам*. Као и вехабизам, салафизам заговара враћање на „изворни“ ислам и та њихова сличност је заиста велика, тако да је понекад тешко направити јасну разлику између њих. Оливер Потезица оцењује да „уколико и постоје разлике између вахабита и салафита, оне нису суштинског карактера за могућност успостављања потпуне и јасне дистинкције између њих, упркос томе што је могуће коришћење појма салафити у једном ширем смислу од појма вахабити. Тим изразом могу бити означени покрети у исламском свету настали као реакција на било какво мењање основних исламских учења, и на основу захтева за враћање на изворне принципе исламског учења, при чему многи не следе експлицитно учење Мухамеда ибн Абдел Вахаба.⁶⁷⁾ Неки исламозлози салафије популарно називају и „вехабијским рођацима у дипломатском оделу“, а вехабије као ултраконзервативне салафије.⁶⁸⁾ Сам вехабизам, као поглед на свет и начин проповедања вере, не представља проблем у срединама где је доминантна „школа“/правац мишљења. Он је опасан када се настоји наметнути на другим

67) Оливер Потезица, *Вехабије између истине и предрасуде*, Београд, Филип Вишњић, 2007, стр. 48.

68) Саша Мијалковић, Младен Бајагић, *Организовани криминал и тероризам, op. cit.*, стр. 397.

просторима. Као једна од седамдесетак струја у Исламу, вехабизам је успео да опстане и чак се прошири у XIX и XX веку, када су друге струје већ биле ојачале или ишчезле. Временом је вехабизам постао генерички термин којим се не указује само на покрет који је утемељио Ибн ал-Вахаб, него и на све типове аналогног феномена који се залаже за прочишћење вере од деградирајућих појава и инсистира на доношењу независних, чак и оригиналних судова по питањима религије.⁶⁹⁾

На Балкану се утицај вехабизма проширио из Беча после 1995. године, а убрзо су почеле и истраге о њиховим пропагандним и насилним активностима. Већина података везаних за тероризам у БиХ с краја XX века до данас односи се на исламистичке терористичке организације, које настоје ширити и учврстити идеје изворног “правог” ислама. Главни носилац ове идеје је управо *вехабијски покрет*, настао и увелико се укоренио у БиХ током рата, мада је муслиманско становништво на Балкану сунитско, Ханефијске школе.⁷⁰⁾

Од екстремних вехабија треба разликовати муцахедине добровољце који су стигли пре и током рата у БиХ јер, уколико је неко вехабија, не мора бити муцахедин. Узмимо на пример муцахедина шиита, фракције супротстављене сунитима, у коју спадају и вехабити. Он јесте муцахедин, али није вехабија. Зато ове две појаве треба посматрати одвојено, иако се исте преплићу, јер су вехабизам у БиХ и донели муцахедини - вехабије. Претеча данашњих екстремних вехабијских фундаменталистичких заједница у БиХ је организација “Муслиманска браћа” настала у Египту. Оснивач “Муслиманске браће” је Хасан ал-Бана, који их је основао 1928. године, а службено је настало у Каиру 11. априла 1929. године. Хасан ал-Бана каже да је он присташа учења Предака (салаф), но ни у једном тренутку не осуђује учење потомака (халаф)...⁷¹⁾ Из идеја које је истицао Бана, видљива је његова сличност са данашњим организацијама, тако да и већина истраживача тероризма везује идеје данашњих терористичких организација управо за „Муслиманску браћу“. Хасан ал-Бана није проповедао насиље, али је први формулисао исламистичку идеологију, која је касније довела до употребе

69) Рахман Фазлур, *Дух Ислама*, Зенит, Београд, 1983, стр. 275.

70) „Четворица имама, који су основали своје месхебе-правце у пословању су: Имами Еазам Ебу Ханифе, Имами Малик, Имами Шафија и Имами Ахмед Ибн Хамбел, па су и месхеби добили по њима називе: ханефијски, маликијски, шафијски и хамебилијски“; Према: Илмуд-Дин, *Уџбеник за вјеронауку одраслих*, ШРО Графичар, Добој, 1987, стр. 113.

71) Henri Laoust, *Raskoli u islamu*, Naprijed, Zagreb, 1989, str. 335.

силе.⁷²⁾ Задатак који припада муслиманима, како је ал-Бана излагао у манифесту „Од јучер до данас“, је: „ослобођење исламских земаља од стране превласти и изградња независне државе ослобођене од западног утицаја да би се вратио дух ислама“. Мада је египатска тајна служба 1949. године убила Хасана ал-Бану, покрет се веома брзо проширио у целом арапском свету.⁷³⁾ Велики број муџахедина - исламистичких екстремиста, добровољаца и плаћеника који су у БиХ стигли из исламских земаља да се боре на страни муслимана није се по окончању рата вратио у земље порекла, већ је остао у БиХ и, користећи прилику коју им је пружио политички и правни систем Федерације БиХ, остварио право на држављанство и стални боравак.

Број присталица вехабијског покрета расте великом брзином а начини придобијања нових следбеника вехабизма су различити и крећу се од једноставног прилажења због симпатисања вехабијског покрета до екстремних начина врбовања применом силе и претњи. Наравно, исламски верници у БиХ нису по аутоматизму присталице и чланови вехабијског покрета нити његови симпатизери односно терористи, јер се чак на одређене начине покушавају и одупрети вехабијској пропаганди и идеологији. Због тога су они често мете безобзирне освете вехабија, што је већ виђено у БиХ. У одређеним исламским круговима вехабизам се сматра и озбиљном претњом по саме муслимане. Тако Хасан Али Секаф у књизи „Вехабизам-селафизам, идеолошка позадина и историјски корен“ наводи: „Вехабијска идеја је смутња и хронична болест коју треба лечити и она представља екстремизам и тероризам у овом уммету. Неопходно је да се збију редови, уједине ставови и координира рад исламске уleme и разумних људи свих мезхаба овог уммета, и да се направи план и програм за отпор селефијској струји и вехабијској терористичкој идеји“.⁷⁴⁾

Скраћена верзија основних ставова о вехабијском учењу на основу дела Ејуб Сабри Паше, Ахмада Заини Дахлана и других извора према Неркезу Смајлагићу обухвата следеће: 1. свако ко исказује веру у неког другог или нешто друго осим Алаха заслужује смрт, јер верује у лажне предмете обожавања, 2. свако ко покушава да задобије Божју наклоност посећивањем гробова светаца наличи онима које Куран назива мушкирун (многобошци), 3. политеизам

72) Мирослав Лазански, *Бин Ладен против Америке*, Књига комерц, Београд, 2001, стр. 128.

73) Исто.

74) Hasan Ali Sekkaf, *Vehabizam/Selefizam - ideološka pozadina i historijski korijeni* (Preveli: Jasmin Merdan i Adnan Mešanović), Srebreno pero, Sarajevo, 2005.

(ширк) је у молитвама помињати Веровесника, свете особе или анђеле, 4. многобоштво је тражити посредовање од другог осим од Алаха, 5. многобоштво је заветовати се другом бићу, 6. неверништво је (куфр) ако неко проучава знање које није засновано на Курану, Суни или на нужном коришћењу разума, 7. порицање Божје одлуке (кадар) у свему што се догађа представља неверовање (куфр) или кривоверје (илхад), и 8. неверовање је ако се Куран тумачи помоћу тевила (тумачење Курана на основу његовог садржаја, односно алегоричко тумачење).⁷⁵⁾

Званична БиХ настоји створити утисак да вехабије нису опасност, међутим то није тачно, јер је очигледно да је вехабијски покрет тренутно кључно извориште тероризма у БиХ и да је алармантна брзина којом се покрет шири у БиХ. У Федерацији БиХ не постоји кантон или општина у којима активно не делују вехабијске заједнице.⁷⁶⁾ Посебну опасност представљају вехабијске заједнице у Републици Српској. У више од двадесет општина Републике Српске и на граници према Федерацији БиХ делују вехабијске заједнице, или њихове организоване ћелије. Посебно су присутни у већим селима Републике Српске, где је муслиманско становништво већинско. Настојања екстремних вехабија да прошире утицај у Републици Српској одликује велика дрскост, подмуклост и безобзирност.

Велику улогу у развоју исламистичке вехабијско-терористичке идеологије има низ основаних исламистичких организација које легално дјелују у БиХ. Међу њима се истичу “Активна исламска омладина“, “Џемалијет Фуркан“, “Вехабити“, “Недва“ и друге. Челни људи ових организација су истакнуте домаће вехабије, претежно припадници одреда „Ел Муцахид“. Неки обавештајни подаци говоре да тренутно у БиХ постоји више од 100 000 вехабија и да тај број константно расте, при чему треба знати да нису све вехабије терористи, али сви терористи јесу вехабије. Најекстремније и најутицајније вехабије који се истичу по свом радикализму у БиХ су: 1. *Нусрет Имамовић*, вођа вехабијске заједнице у Горњој Мачи, за кога се сматра да је неприкосновени вођа вехабија у БиХ, као и његов брат Един Имамовић. Они су у селу Горња Дубница код Калесије формирали још једну вехабијску заједницу, а духовни вођа је лично Нусрет Имамовић; 2. *Хусеин Биалал Боснић*, вођа вехабијске заједнице у Бужиму у околини Цазина, месту познатом

75) Nerkez Smajlagić, *Leksikon islama*, Sarajevo: Svjetlost, 1990, str. 656.

76) Вехабијска упоришта су у Средњој Босни на подручју Зенице, Маглаја, Травника, Завидовића, Олова, Калесије, Тузле, у Бихаћу, Мостару, Бугојну, Горажду, Добоју, Приједору и Бања Луци.

по екстремизму још из ратног периода, док су у Цазинској крајини међусобно ратовали муслимани. Боснића називају “звездом вехабијске естраде“ јер отворено позива муслимане из БиХ на цихад. Боснић и Нусрет Имамовић су познати по заједничком говору у Тузли пред око 500 вехабија из целе БиХ на тему “Савршенство шеријата – погубност демократије“; и 3. *Русмир Кадриспахић*, имам у Завидовићима, који се истакао слањем претећег снимка муслиманским лидерима у Сарајеву након одлуке о депортацији једне арапске вехабијске терористичке групе.

ТЕРОРИСТИЧКИ АКТИ НА ПРОСТОРУ БИХ У XXI ВЕКУ

У БиХ је до сада извршено више терористичких аката, али је тешко навести њихов тачан број. Неспорно је да су сви извршени од стране исламистичких екстремиста-бивших муџахедина и екстремних припадника вехабијског покрета, и да их одликује верска мржња, насиље, безобзирност и бруталност. Имајући у виду период у БиХ од краја рата до данас, најзначајнији терористички акти у БиХ су:

- *Бомбашки терористички напад у Мостару (експлозија аутобомбе) 17/18.09.1997. Од ове експлозије, чији је кратер у асфалту био дубок око 80 и пречника око 250 центиметара, теже или лакше је рањено око 50 људи. Аутобомба је постављена у делу Мостара већински насељеним Хрватима, око 100 метара од зграде полиције. Међу повређенима су била три полицајца, старији људи, труднице, троје мале деце и једна беба од месец дана. Експлозијом је причињена велика материјална штета (уништено је око 70 станова и 75 аутомобила). Полицијски органи су изјавили да се ради о тешком терористичком чину и да Мостар подсећа на Бејрут, Алжир и Каиро. Злочин су извршили припадници вехабијског покрета Ахмед Зухаир Хандаља (осуђен на 10 година затвора у бекству), Али Хамад (осуђен на 8 година) и Небил Али Хил или Абу Јемен (осуђен на 5 година).*
- *Убиство Јозе Леотара, заменика министра унутрашњих послова Федерације БиХ. Напад је извршен 16.03.1999. године тако што су терористи под поклопац мотора службеног возила МУП-а ФБиХ поставили ручну импровизовану експлозивну нараву која је ек-*

плодирала стотињак метара након покретања возила. Леотар је преминуо након десетак дана од задобијених повреда. Велики број лица је био осумњичен за ово убиство али је истрага и дан данас “у току”. Једна од осумњичених је тзв. “Игманска група” у којој су Мунир Ханоуф, Мухамед ебу Газали и Мурат Бас, код којих је у претресу пронађено више доказа који се могу довести у везу са атентатом, али судске пресуде још нема. После атентата на Јозу Леотара након спроведене истраге ухапшени су и: Салех Недал, Мунир Ханоуф, Мухамед ебу Газали, Мурат Бас, Кхалил Јараи и Хусеин Енгин.

- Убиство породице Анђелић у хрватском повратничком месту Костајница код Коњица, на бадње вече уочи католичког Божића 2002. године. У породичну кућу Анђелића упао је члан „Активне исламске омладине“ Муамер Топаловић и из аутоматске пушке убио оца и две кћерке. Топаловић је био и члан хуманитарне организације „Џемијер ел Фуркан“ из Сарајева, коју финансира Високи Саудијски Комитет. Убиство је извршио око поноћи када се породица спремила за полазак у цркву на поноћну мису. Приликом истраге Топаловић је изјавио да је мотив за убиства верски и да му је идеја да учини зло овим хрватима пала током једног клањања у џамији, а током суђења му је доказан верски фанатизам. Терориста је осуђен на 35 година затвора. Ово верски мотивисано убиство је изазвало ужасан страх код хрватских повратника у околини Коњица и уздрмало целу БиХ јавност.
- Терористички напад експлозивном направом у трговачком центру “Фис” у Витезу 09.10.2008. године. Од напада је смртно страдао радник обезбеђења, а више особа је рањено. За овај терористички напад одговорни су припадници радикалног вехабијског покрета: Сувад Ђидић и Амир Ибрахими. Ђидић је осуђен на девет година затвора а Ибрахими на две године.
- Терористички напад на полицијску станицу у Бугојну 27.06.2010. године. Према наводима истраге, у нападу је коришћено више серијски повезаних противтенковских мина. У нападу је погинуо један полицајац а шест је повређено. Непосредно након злочина Харис Чаушевић, екстремни вехабија већ познат органима гоњења, приликом покушаја бекства са лица места и из центра гра-

да, наишао је на полицијску патролу, бацио ручну бомбу и ранио још пет полицајаца.

- *Атентат на посланике парламента Зеничко-Добојског кантона у Зеници 11.04.2011. године, када је експлодирала експлозивна направа испод аутомобила у којем су се налазила два хрватска посланика овог парламента. Експлозија се десила на паркингу у моменту стартовања мотора, у који су посланици сели након завршене седнице парламента. Посланици су прошли без озбиљнијих повреда. Овај чин је окарактерисан као терористички акт и Суд БиХ је починиоце - Зијада Дервишевића, Амела Сефера и Саиу Бонића - осудио на затворске казне од 6, односно 5,5 и 5 година.*
- *Планирање терористичког акта на хрватска насеља, базе ЕУФОР-а и касарне оружаних снага БиХ од стране екстремистичке групе Ријада Рустемпашића. Група је ухапшена и процесуирана, доказан јој је етнички и религијски екстремизам и радикализам, а чланови групе су изјавили да у БиХ треба, силом, направити државу по исламским верским прописима (ширијатском праву). Припадници групе Ријад Рустемпашић, Абдулах Ханџић и Едис Велић су осуђени на вишегодишње казне затвора. У везу са Ријадом Рустемпашићем се доводи и група која је извршила напад на полицијску станицу у Бугојну.*
- *Терористички напад на амбасаду САД у Сарајеву од стране екстремног исламистичког фанатисте Мевлида Јашаревића 28.10.2011. године. Јашаревић је на амбасаду испалио 105 метака и ранио је једног полицајца. Специјалним јединицама полиције ФБиХ и БиХ требало је више од 50 минута да стигну на лице места и неутралисали директан терористички напад на дипломатско представништво најмоћније државе на свету. Мевлид Јашаревић је том приликом рањен и ухапшен. Против њега и двојице помагача Амраха Фојнице и Муниба Ахметспахића спроведен је кривични поступак пред Судом БиХ. Јашаревић је осуђен на 18 година затвора, док су Фојница и Ахметспахић ослобођени због недостатка доказа, а напад су извршили, како су током суђења навели, због присуства НАТО снага на подручју БиХ и њиховог анти-исламског деловања као и због свега што западне силе чине према муслиманима у Афганистану. Након жалбе Апелационо одељење Суда БиХ поништи-*

ло је пресуду и наредило понављање целог поступка против Јашаревића. Током даљег судског процеса у јавност је изашла вест да је Јашаревић иступио из вехабијског покрета (што је тешко поверовати), наводно због лошег односа и непомагања вехабијске заједнице његовој породици.

- *Терористички напад на Полицијску управу Зворник у Републици Српској 28.04.2015. године који је извео екстремни вехабија Нердин Ибрић. Вехабија, који је током напада узвикивао „Аллаһи екбер“ (Алах је велики), усмртно је из ватреног оружја полицајца Драгана Ђурића и ранио још два полицајца – Жељка Гајића и Стеву Миловановића. У размени ватре са полицијом екстремиста Ибрић је ликвидан. Ово је први отворени терористички акт екстремних вехабија-терориста на територији Републике Српске, што нас уверава да се у будућности могу очекивати синхронизовани терористички напади на овом простору, у Републици Србији и шире – Балкану и целој Европи.*

ЗАКЉУЧАК

Када се сагледају све чињенице о генези и развоју радикалне (пан)исламистичке фундаменталистичке идеологије, екстремног вехабизма и тероризма на простору БиХ и у региону, могу се јасно препознати неке кључне карактеристике ових феномена и процеса. Наиме, сви терористички акти у БиХ у послератном периоду су извршени од стране исламских екстремних фундаменталиста и припадника вехабијског покрета, а мотиви су увек верски и етнички. Терористички напади су пре свега усмерени против немуслимана, односно хришћана у БиХ – Срба православаца и хрватског етничког и католичког корпуса, и исламских верника који не подржавају и не прихватају радикални панисламски фундаментализам и екстремну идеологију вехабизма. Иако је развој и јачање глобалног тероризма и радикалног екстремизма у БиХ - *предворју Европе* - чињенично стање које се не може ничим оповргнути, реакција пре свега Федерације БиХ, земаља исламске провенијенције и значајног дела западних земаља је, најблаже речено, збуњујуће „млака“, конфузна, и без јасног опредељења да се тероризму у било ком облику мора снажно супротставити свим средствима, коначно и силом. Када се ради о Федерацији БиХ, службено Сарајево гото-

во да и не примећује озбиљност и степен опасности који са собом носе носиоци тероризма у БиХ – ратни муцахедини, нови талас радикалних исламских фундаменталиста и екстремни припадници вехабијских заједница. Чак се уочава да многи званичници отворено бране починиоце терористичких аката, попут исламског екстремисте који је извршио напада на амбасаду САД у Сарајеву, или вехабије који је у нападу на Полицијску управу у Зворнику убио српског полицајца и двојицу ранио. Последица тога је да су и безбедносне и полицијске агенције имале скромне успехе на плану борбе против тероризма у БиХ и Федерацији БиХ. Супротно, Република Српска је свесна терористичких претњи и настоји не само осудити тај тренд већ и активно суделовати у ширим антитерористичким коалицијама на Балкану и Европи. Последњи терористички напад у Зворнику од стране екстремног вехабије на припаднике полиције указује да је на делу „преливање“ тероризма из БиХ на простор Републике Српске, са тенденцијом ширења ове претње на земље у окружењу, првенствено на Републику Србији, у којој такође активно делује више вехабијских заједница чији су многи припадници екстремни по идеолошком опредељењу и акционом деловању. Претње од ширења тероризма из БиХ на регион Балкана и Европе, синхронизован и умрежен са терористичким организацијама и екстремним исламистима из целе Европе и света посебно су могуће због чињенице да се стотине екстремних вехабија и радикалних исламиста са простора Балкана (посебно из БиХ) активно боре на страни „Исламске државе Ирака и Сирије“, која заговара стварање калифата на ширем простору Леванта, идеји која подсећа на идеологију и акционо деловање бившег нацисте и исламистичког екстремисте Алије Изетбеговића, коју је он изнедрио у свом памфлету „Исламска декларација“ још 70-их година XX века.

Већина исламских екстремиста који би се одлучили за наставак терористичких напада изван територије Федерације БиХ (на Републику Српску и шире) стекли су ратно искуство у БиХ или негде друго у свету, припадају широко разгранатим вехабијским заједницама у БиХ и у региону, имају менторе и спонзоре широм света који су у стању да их добро обуче, тако да је јасно да је ризик од ширења тероризма на подручје Републике Српске, Републике Србије, Балкан и Европу изузетно висок. Стога се могу очекивати у блиској будућности много оштрије реакција земља у региону и стварање нових антитерористичких и противтерористичких аранжмана, јер тероризам несумњиво јесте једна од најтежих претњи безбедности Балкана, и европској безбедности и европским вредностима.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов, Смиља, *Постхеројски рат Запада против Југославије*, Ветерник, ЛДИ, 1997.
- Азиновић, Владо, *Увод у студије тероризма*, Факултет политичких наука, Сарајево, 2012.
- Бајагић, Младен, „Исламска држава Ирака и Сирије (ISIS/ISIL) – настанак, развој, идеолошки темељи и циљеви“, *Политика националне безбедности* (Годишњак), Институт за политичке студије, Београд, Година V, Vol. 7, No. 2/2014, стр. 25-54.
- Галијашевић, Џевад, *Ера тероризма у БиХ*, Филип Вишњић, Београд, 2007.
- Deliso, Christopher, *The Coming Balkan Caliphate: The Threat of Radical Islam to Europe and the West*, Praeger Security International, Westport, Connecticut, London, 2007.
- Дреџун, Милован, *Алахови ратници*, Print Book, Београд, 2008.
- Илмуд-Дин, *Уџбеник за вјеронауку одраслих*, ШРО Графичар, Добој, 1987.
- Izetbegović, Alija, *Islamska deklaracija - Jedan program islamizacije muslimana i muslimanskih naroda*, Sarajevo, 1970.
- Ковачевић, Живорад, *Америка и распад Југославије*, Филип Вишњић и ФПН, Београд, 2007.
- Kohlmann, Evan F., *Al-Qaida's Jihad in Europe: The Afghan-Bosnian Network*, New York: Berg Publisher, 2004.
- Kohlman, Evan, *Global Terroralert*, Internet 14/02/2008, www.globalterroralert.com; William A. Mayer, *10 Years And Counting - Still No Exit Plan From Clinton Created, European Al-Qaeda Base*, Internet 14/02/2008, <http://www.militantislammonitor.org/article/id/1127>.
- Курмон, Баргелеми, Рибникар, Дарко, *Асиметрични ратови, сукоби јуче и данас, тероризам и нове претње*, НИЦ „Војска“, Београд, 2003.
- Labeviere, Richard, *Dollars for Terror: The US and Islam*, New York: Alogora Publishing, 2000.
- Лазански, Мирослав, *Бин Ладен против Америке*, Књига комерц, Београд, 2001.
- Laoust, Henri, *Raskoli u islamu*, Naprijed, Zagreb, 1989.
- Lebl, Leslie S., *Islamism and Security in Bosnia and Herzegovina*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press., 2014.
- Margetić, Domagoj, *Islamistički terorizam na Jugu Evrope*, Zagreb (s.n.), 2006.
- Мијалковић, Саша, Бајагић, Младен, *Организовани криминал и тероризам*, Београд, Криминалистичко-полицијска академија, 2012.
- Мијалковски Милан, *Одговор тероризму*, Факултет цивилне одбрана, Београд, 2005.
- Петровић Зоран, *Ал-Каида*, Евро, Београд, 2002.
- Радуљ Слободан, *Терористичка мрежа у Босни и Херцеговини*, „Наука и друштво“, Београд, 2007.
- Sekkaf, Hasan Ali, *Vehabizam/Selefizam - ideološka pozadina i historijski korijeni* (Preveli: Jasmin Merdan i Adnan Mešanović), Srebreno pero, Sarajevo, 2005.

- Трифуновић Дарко, Стојаковић Горан, Врачар Миленко, *Тероризам и Вехабизам*, Филип Вишњић, Београд, 2011.
- US Congres Senate, Committee on the Judiciary, Subcommittee on Terrorism, Technology and Homeland Security, *Terrorist Recruitment and Infiltration in the United States: Prisons and Military as an Operational Base*, 108th Congres, 1st Session, October 2003, Internet 12/02/2008, http://judiciary.senate.gov/testimony.cfm?id=960&wit_id=2719.
- Фазлур, Рахман, *Дух Ислама*, Зенит, Београд, 1983.
- Хећимовић, Есад, *Гариби муджахедини у БиХ 1992-1999*, Dan Graf Seemo, Београд, 2009.
- Хамад, Али, *Умрежи зла - Међународни тероризам и Ал Кауда*, Глас Српске, 2007.
- The Al Kifah Refugee Center. 'A Call to Jihad in Bosnia.' Flyer found amongst material found at the former headquarters of the Al-Kifah Refugee Center in Brooklyn NY.
- Шиндлер, Џон Р., *Несвети терор: Босна, Ал Кауда и успон глобалног џихада*, Београд: Службени гласник, 2009, (Orginal: John R. Schindler, *Unholy Terror: Bosnia, Al Qa,ida, and the Rise of Global Jihad*, New York: Zenith Press, 2007).

Mladen Bajagic

BOSNIA AND HERZEGOVINA IN THE VORTEX OF RADICAL ISLAMIST FANATICISM, EXTREME WAHHABISM AND TERRORISM

Resume

Two decades of international efforts to transform Bosnia and Herzegovina into a modern European state did not result in a success, when comes to both economy and politics, and especially security. This part of the Balkans is still considered to be a „barrel of gunpowder“, for its fragile peace and difficulties in sustaining peaceful interethnic and interfaith relations. The emergence of extremist and politicized interpretations of Islam, especially radical pan-islamist fundamentalism base on Wahhabi teachings, indicates the strengthening of extremism and terrorism in the region, which is becoming a key source and generator of global religious terrorism and the most serious threat to both regional and European security in the immediate future. This paper attempts to provide a historical, political and security review of the development of Islamic fundamentalism, Wahhabism, and religious terrorism on the territory of Bosnia and Herzegovina, going back not only to the war period of 1992 to 1995, but also the time before, when the first members of the “Muslim Brotherhood” arrived in Bosnia and started their active work. Following them, Al Qaeda Mujahedeen

veterans from the Afghan war and other terrorist organizations and networks soon arrived, planting seeds of today's terrorist risks and threats not just to Bosnia, but also to the Balkans and Europe as a whole.

Keywords: *Bosnia and Herzegovina, radical Islamic fundamentalism, Wahhabism, terrorism, political violence*

---

* Овај рад је примљен 25. марта 2015. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 15. маја 2015. године.